

SP4042 Výuka žáků se SVP II – poruchy chování a mentální postižení

Mgr. Věra Linhartová, Ph.D.

linhartova@ped.muni.cz

Mgr. Pavel Sochor, Ph.D.

sochorpavel@ped.muni.cz

1. Výuka

Prezenční forma studia

mentální postižení : pondělí 12:00–13:50 učebna 52

poruchy chování: čtvrtek 10:00- 11:50, učebna 22

2. Orientační přehled témat

oblast Poruchy chování

1. Porucha emocí a chování jako dynamický proces. Rozlišení situace dítěte s problémy v chování a dítěte s poruchami emocí a chování.
2. Etiologické souvislosti vývoj tzv. problémového chování. Rizikové a ochranné faktory relevantní pro rozvoj tzv. problémového chování – teorie resilience. Otázky potřeb dětí s poruchami emocí a chování ve vyučovacím procesu/ve škole/v učení. Problematika strategií zvládnání (coping).
3. Včasná identifikace rizikového vývoje chování (způsoby zhodnocení chování) a způsoby intervence.
4. Práce na úrovni systému třídy, školy (školní řád, pravidla třídy, klima třídy, práce s kolektivem). Řízení třídy a chování ve třídě. Nové trendy při práci s třídou jako prevence problémů v chování a duševních potíží
5. Práce na úrovni individuální - kroky při zvládnutí akutního náročného chování, kontrakt mezi učitelem a dítěte, komunikace ve třídě, komunikace s rodiči.

oblast Mentální postižení

1. Edukační potřeby žáků s lehkým mentálním postižením a poruchami autistického spektra, terminologická východiska.
2. Osobnostní specifika žáků s lehkým mentálním postižením/ s poruchou autistického spektra ovlivňující edukační proces, specifika poznávacích procesů a variabilita vývojových zvláštností.
3. Didaktické zásady, metody, formy a prostředky v edukaci žáků s lehkým mentálním postižením a poruchou autistického spektra.
4. Specifika metodik počátečního čtení a psaní v edukaci žáků s lehkým mentálním postižením a poruchou autistického spektra.
5. Strategie učení žáků s lehkým mentálním postižením a poruchou autistického spektra v inkluzivním a segregovaném prostředí základní a střední školy.

3. Podmínky pro úspěšné absolvování kurzu

- **aktivní účast na výuce (i v případě online formy)** – průběžné aktivní vstupy, zapojování se do diskuze, omluvená nepřítomnost max. dvakrát za celý semestr pro prezenční formu studia

(v každé části zvlášť)

- **odevzdání úkolů** – úkoly doplňují témata z výuky, vypracované reflexe a kazuistiky vložte do Odevzdáárny do patřičné podsložky. **Dopředu vás prosíme, abyste si pohlídlí včasné termíny odevzdání úkolů.**

a) reflexe ke shlédnutému videu - shlédněte jedno z doporučených videí (naleznete v interaktivních osnovách obou částí předmětu) a shrňte důležité výstupy pro svoji budoucí práci učitele a obecně pro praxi. Při reflexi se držte následujících otázek. Reflexi sepište a svůj text v rozsahu 900 až 1800 znaků včetně mezer odevzdejte do odevzdáárny. **Termín odevzdání je 31. 3. 2024 včetně.**

Otázky k reflexi shlédnutého videa

- Jaké teorie videa reflektují? Jak jim rozumíte? Co je hlavní myšlenka?
- Se kterými zmíněnými poznatky jste se již setkali? Jaká doporučení pro vás byla nová?
- Jaká doporučení poznatky Vás překvapily?
- Co vy osobně si z videa berete? Napište 3 nejdůležitější myšlenky z videa, které vás osobně oslovily.
- Co si v (české) praxi nedokážete představit? A jak by se to podle vás dalo v české prostředí modifikovat a využít?

b) reflexe k přečtené knize - během semestru máte za úkol průběžně číst jednu beletristickou/ populárně naučnou knihu ze speciálně pedagogickým etopedickým/psychopedickým tématem. Výběr knihy je na vás. Při reflexi se držte následujících otázek.

Otázky k reflexi přečtené knize

- Co jste četli?
- Jak jste knihu vybírali a proč právě tuto?
- čem podle Vás kniha byla? Jaké/á měla téma/ta?
- Co jste si zapamatovali?
- Pokud jste ještě nedočetli, jak myslíte, že kniha skončí? Jaký bude závěr?
- Co ve Vás zůstane? Co Vás oslovilo? Jak jste knihu prožívali (jak jste se cítili)?
- Co si berete z knihy do své pedagogické praxe?

Reflexi sepište a svůj text v rozsahu 900 až 1800 znaků včetně mezer odevzdejte do odevzdáárny. **Termín odevzdání je 30.4. 2024 včetně.**

c) kazuistika žáka s mentálním postižením

Rozsah (cca 2 normostrany, nechci Vás limitovat, ale stačí být stručný, výstižně popsat odhadované projevy v jednotlivých oblastech, podle toho, jak jsme si charakterizovali jednotlivé stupně MP na přednáškách).

Navrhnout možnosti podpory „plán podpory“ zvenčí pro konkrétního žáka v bodech, podle Vašich nápadů, zkušeností či názorů na problematiku komplexní podpory dětí s MP v rámci školy, rodiny, poradenství nebo volného času. Můžete uvést zásady pro edukaci, specifika ve

vzdělávání těchto dětí, příklady pomůcek, podpůrných opatření ve škole, metod, organizací, typy škol, zkrátka vše, co vás napadne k tématu. Práce je čistě praktická, bez odborných vymezení pojmů, nebo zdrojů.

Studující dodrží níže uvedenou strukturu v rámci PPT prezentace, kterou přednesou spolužákům ve výuce a poté prezentaci rovněž vloží do odevzdávárny. Každá prezentace by měla být cca na 10 minut, odprezentujete ji ve skupině, proto prosím, sestavte ji tak, aby odpovídala vymezenému času. **Termín odevzdání práce je 18.5. 2024 včetně.**

Struktura kazuistiky

1. Uveďte jméno dítěte (dospělého, anonymizovaně), které jste si zvolili
2. Váš vlastní odhadovaný stručný popis výchozích (aktuálních) dovedností žáka vzhledem k věku a diagnóze, které je zásadní zmínit vzhledem k cílení veškeré podpory. Popis odhadovaných schopní v oblastech: Komunikace, motorika, kognitivní schopnosti (učení, paměť, pozornost), specifika v souvislosti s druhem postižení či znevýhodnění (samostatnost, omezení, projevy typické pro konkrétní typ postižení nebo znevýhodnění)
3. Průběh a možnosti individuální či skupinové intervence (kdo se může zapojit a jakým způsobem, vhodné postupy, metody, zásady, využitelné pomůcky, konkrétní přístupy vztahující se ke specifickým potřebám konkrétního dítěte)
4. Možnosti odborné podpory v rámci vzdělávání (vzdělávací instituce které mohou působit v aktuálním věku a do budoucna, poradenství, podpůrná opatření)
5. Možnosti podpory rozvoje dítěte v rámci rodiny a volného času (terapie, sociální sektor, neziskové organizace atd).
6. Možná prognostika při vhodné, nebo naopak nedostatečné podpoře dovedností dítěte (co může hrozit, pokud dítě nebude mít dostatečnou podporu a co je naopak cílem podpory, aby byl rozvoj maximální)
7. Na co je podle Vašeho názoru třeba se nejvíce u vybraného dítěte zaměřit, co bude nejzásadnějším pilířem podpory ze strany odborníků, vzdělávacích institucí i rodiny (vyzdvihnout, co považujete v rámci podpory žáka se zvoleným typem postižení za nejdůležitější).

d) biografická studie žáka s náročným chováním (problémy v chování, s poruchou emocí a chování). O studii budeme diskutovat u zkoušky, v části poruchy emocí a chování. Na zkoušku se můžete přihlásit až po jejím odevzdání. **Termín odevzdání práce je 18.5. 2024 včetně.**

Zpracujte hodnocení problému žáka/žákyně dle zadané struktury viz část A (Elliott, J., & Place, M. Dítě v nesnázích, 2002, s. 17, Tabulka 1.2) a navažte návrhem intervence a podpory tohoto žáka/žákyně. Vyberte si žáka dle vlastní preference, mělo by se jednat o žáka s problémy v chování (mohou to být potíže v důsledku primárních potíží s učením (SPU, LMP, sociální znevýhodnění), kterého jste poznali v rámci praxe. Nedoporučuji žáky a žákyně s PAS a závažnější postižením intelektu (ti jsou předmětem spíše úkolu C) . Případ anonymizujte. Zadání podrobně na následující stránce. **Rozsah 2-3 normostrany (3600 – 5400 znaků, včetně mezer).**

Část A: Strukturované hodnocení problému (dle Elliott, J., & Place, M. Dítě v nesnázích. 2002, s. 17)

1. Základní otázky (témata)

- a) Ujasněte si základní problémy, koho se týkají (kdo se na nich podílí) a proč? Pokud jsou zde rozpory, může to být významné.
- b) Podrobnosti i současném problému – doba trvání, intenzita, okolnosti a následky
- c) Postoje klíčových osob – žáka samotného, rodičů, učitelů

2. Historie vývoje

Je v osobní historii žáka něco, co by mohlo ovlivňovat jeho chování? Co a kdy?

3. Fungování ve škole

Klíčovými oblastmi jsou studijní výkony – má dítě při vyučování potíže?

Vztah k učitelům, Vztah k ostatním dětem, spolužákům

4. Vztah k vrstevníkům

Má dítě přátele? Jací jsou? Jak velký vliv na něho mají?

5. Koníčky a zájmy

Má žák zájmy, nebo je příliš zaměřen na něco významného, co by mohlo souviset se současnými potížemi?

6. Vztahy v rodině

Dle pozorování, či předané informace od kolegů

Kdo je hlavní autoritou

7. Chování žáka

Jak se žák chová, všechna pozorování mohou přispět k objasnění potíží – kdy a jak, s určitým člověkem/učitelem?

Část B: Návrh intervence . Dále pracujte s případem výše analyzovaného žáka a pokuste se si na základě výše zpracované struktury zodpovědět následující otázky.

1. Které **faktory** u tohoto žáka mohou působit protektivně? Jak by se daly využít k podpoře žáka? Navrhněte konkrétní využití – dvou až tří intervencí a aktivit s žákem - ve skupině/třídě či individuálně.
2. K jakým konkrétním **cílům** by měla podpora žáka v rámci třídy a školy směřovat? Zaměřte se na **dílčí časově blízké cíle** zhruba na 2-3 měsíce. Popište 2-3 konkrétní cíle a k nim prostředky naplnění (říd'te se pravidly pro SMART cíle, více např. na https://cs.wikipedia.org/wiki/SMART_metoda)
3. Navrhněte znění **kontraktu/smlouvy** mezi Vámi jako učitelem a žákem. Vyjděte ze svých závěrů z předchozích dvou úkolů. Jaké jsou vaše společné **cíle**, jaké je očekávané chování? Jaká bude forma **motivace** a jaké ocenění? Jak na sobě bude žák pracovat a jak ho Vy jako učitel podpoříte?

4. Navrhněte pro třídu, kam žák dochází **5 pravidel třídy**, které budou navozovat bezpečné prostředí třídy/školy. Inspirujte se *Pravidlem 4x3 principů bezpečného prostředí školy (dle Vojtové, viz Literatura)*. Pravidla budou formulována pozitivně a budou stručná a adekvátně věku žáků.

4. Formální náležitosti úkolů

- Úkol uložte pod jménem **PRIJMENI_JMENO_UČO_nazev_ukolu** (př. Linhartova_Vera_23 7204_biograficka_studie) a nahrajte pod stejným názvem i do Odevzdávnice v IS. Podrobný návod na <http://www.ped.muni.cz/etechnik/images/stories/navody/odevzdavarny.pdf>. Prosím, věnujte zvýšenou pozornost při nahrávání souborů a přesvědčte se, že je vaše práce pod správným názvem, kódem předmětu a ve správné složce.
- Formální náležitosti: Práce bude obsahovat **úvodní stranu dle aktuální zaužívané šablony s názvem úkolu, jménem, příjmením a UČO** pro snadnou orientaci, pak bude teprve následovat samotné vypracování. Rozsah práce je uveden u každého zadání (viz výše). Rozsah si hlídejte důsledně. Formátování: písmo velikosti 12, font Calibri, řádkování 1,15, zarovnání do bloku, nadpisy max. písmo velikosti 12.
- Pokud používáte jakýkoliv materiál, nezapomeňte se držet správné formy odborné práce. Držte se odborného jazyka a citačních pravidel, normou pro citování je APA (viz <https://www.phil.muni.cz/journals/index.php/studia-paedagogica/pages/view/citation>).
- Práce bez výše uvedených formálních náležitostí (např. malý rozsah, bez uvedení případně použité literatury a zdrojů či bez úvodní strany) nebude přijata.

Dopředu vás prosíme, abyste si pohlídali včasné termíny odevzdání úkolů.

5. Zdroje ke studiu

Poruchy emocí a chování

- [VOJTOVÁ, Věra](#). Kapitoly z etopedie I. Přístupy k poruchám emocí a chování v současnosti. 3. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 136 s. ISBN 978-80-210-6311-2.
- PETTY, Geoffrey. Moderní vyučování. Translated by Jiří Foltýn. Šesté, rozšířené a př. Praha: Portál, 2013. 562 stran. ISBN 9788026203674.
- [VOJTOVÁ, Věra](#) a [Karel ČERVENKA](#). Edukační potřeby dětí v riziku a s poruchami chování. Educational needs of children at risk and with behavioural disorders. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 193 s. ISBN 978-80-210-6134-7.
- [VOJTOVÁ, Věra](#). Inkluzivní vzdělávání žáků v riziku a s poruchami chování jako perspektiva kvality života v dospělosti. Brno: Press Muni, 2010. 330 s. pedagogická. ISBN 978-80-210-5159-1.

Mentální postižení

- BAZALOVÁ, Barbora. Dítě s mentálním postižením a podpora jeho vývoje. Vydání první. Praha: Portál, 2014. 183 s. ISBN 978-80-262-0693-4.

- BAZALOVÁ, Barbora. Poruchy autistického spektra v kontextu české psychopedie. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2012. 279 s. ISBN 978-80-210-5930-6.
- ČERNÁ, Marie. Česká psychopedie : speciální pedagogika osob s mentálním postižením. Vydání druhé. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2015. 222 stran. ISBN 9788024630717.
- VALENTA, Milan, Jan MICHALÍK a Martin LEČBYCH. Mentální postižení. 2., přepracované a aktualizované. Praha: Grada, 2018. 387 stran. ISBN 9788027103782.

Na setkávání a společnou práci se těší

Věra Linhartová a Pavel Sochor